

संस्कृत - क्र. १००

धर्मशास्त्र

६९८ प्रा. १२

प्राथम्येन धर्मशास्त्राणि कार्याकारण प्राथम्ये
तानि

(१) पिंडपितृयज्ञार्थं अतिप्रणीतोऽस्य ब्रह्मा शेतत एव पुनरुत्पन्नमाह
 लोकां कानोदक्षिणा नो च व्यस्तं समस्तं व्याहृती जुहुयात् विष्णुसू
 स्मरणी च ॥ ॥ आधानसंक्रान्ता ह्ययं यजमानः स्ववर्णाद्वर्ण
 सत्विजो वाजाता घाशौ च संभवेन्नात्मा प्रकृतं कर्म समापयेत् ॥
 एवं सर्वत्र इष्ट्यादावपि ॥ ॥ विततं कर्मणि माज्जरवराहं मूषका
 दिभिरंतरागमने द्वादशगृहीतेन स्क्रुचं पूरयित्वा जातवेदसे स्मृत्वा
 मसोमं मनोज्योतिरिति द्वाभ्यां महाव्याहृतिभिरिति पंचभिर्गुणैर्दि
 गणं जु ॥ ॥ मनस्वती च पुरुषादिभिरंतरागमने येन देवप्रा
 यश्चितं ॥ ॥ सर्वेष्मिन्नुप्रयत्ने विना प्रज्वालिते हृदी प्यस्व
 मानो हि सीदित्यासंयकमंत्राभ्यां स्वयं प्रज्वते तिनो देसमिधौ
 क्षित्वा सर्वप्रायश्चित्तं जु ॥ व्याहृतीनां सर्वप्रायश्चित्तमिति संज्ञा ॥ ॥
 सर्वत्राग्नीनां असंख्योपहतौ पुनस्तत्प ॥ समिधं पुनस्तत्प ॥ हव
 नीये स्क्रवाडुती श्रे ॥ ॥ दशपूर्णमासादिषु मंत्रेणोपरिनिहितं
 शारवावहिरिध्यादियद्यथो निपतेत् ॥ ब्रह्मप्रतिष्ठा मनस इत्येतया
 पुनः स्वस्थानेन तत्प्रतिष्ठाप्येत ये वस्त्रवाडुती जुहुयात् ॥ उवाचा प्र
 तिष्ठापयेत् ॥ दुत्वा नंतरं कर्म कुर्यात् ॥ अथ बहिनमेव कुर्यात् ॥
 एवमन्येषां पिनेमि निवेष्टुं सर्वत्र व्यापनं अतिक्रान्तं कर्म पुरस्ता
 उपरि शिष्टा प्रायश्चित्तानंतरं कर्तव्यं ॥ ॥ सर्वत्र आश्रावितप्रत्या
 श्रावितवषट्काराणामवचने यथावचने मात्रादिहीनेति रिक्ते
 यथावषट्कृतं चाश्रावितमित्युवाच स्क्रवाडुती ॥ ॥ सर्वत्र प्रोक्ष
 णादिषु उच्चारयितव्यां देवतां बिहाय देवतांतरोच्चारणे यद्देवा
 अतिपादयानीति स्क्रवाडुती जुहुयात् ॥ ॥ सर्वत्र प्रणीता
 प्रोक्षण्यादि विध्यपातजलानां द्वियमाणानां सादितां नो विंदुपा
 तै च मसादि स्यावेवा यो हि छेदितं च मुक्ता तेषु पूरयित्वा ततं
 मभापश्चि स्क्रवाडुती जुहुयात् ॥ ॥ सर्वत्र हविर्देवताया ज्यानु
 वाक्याडुतीनां दुताडुती तेषु तस्यैव विषयां संचलनो अग्ने सत्त्वं न
 स्येताभ्यां स्क्रवाडुती जुहुयात् ॥ ॥

अनंगोपतनं ॥ अबैतस्य नो रः ॥

सर्वत्र प्रस्तरविधितिपरिधि विधिः पवित्रा शारवापवित्रोपवेषवेद
 परिस्तरणं कुर्यात् ॥ ॥ अतिप्रणीतोऽस्य ब्रह्मा शेतत एव पुनरुत्पन्नमाह
 इपतज्जातीयं तत्परिमाणं तस्य वर्णं च तथो सादयित्वा तमग्ने
 अयासि प्रजापतयेतां स्क्रवाडुती जुहुयात् ॥ ॥
 पवित्रनाशे मिंदादिगणे वा प्रायश्चित्तं ॥ ॥ तेषां पदार्थानां पुनर्ग्रह
 णं प्रधानमयं ॥ अनंतरं प्रायश्चित्तं न कुर्यात् ॥ न पुनर्ग्रहणं तेनैव क
 र्म कुर्यात् ॥ प्रागुक्तमात्रं नो यो दाहवनीयाय तनादंगारो बहिः परिधिनि
 र्गच्छेत्तदांगारस्योपरि मातमामेति मंत्रेण स्क्रुचमूले निधाय मुमाहि
 सीरिति वदेत् ॥ यदि पुरस्तात् ॥ अध्वर्युमा ० यजमा ० यदि दक्षिणतः
 ब्रह्माणमा ० यज ० पश्चात् ॥ होतारं पत्नीयज ० उत्तरतः ॥ आग्नीध्र ०
 पशून्मा ० यज ० स्क्रुचमूलेनांगारमाहवनीयेनुग्रहरेत् ॥ सहस्रं गोरुष
 भर्ति ॥ ब्रह्मणो कृमिदं प्रायश्चित्तं कृत्वेमं जीवेभ्य इति स्क्रवाडुतिं जु ॥ ॥
 सर्वत्र विततं यत्तत्कर्मणि जन्मभयं यथा मच्छेद्यत इदं भयामहे स्यस्ति
 दाविशस्यतिरिति द्वाभ्यां स्क्रवाडुती प्रजापतिर्वर्षश्च कर्मति च स्क्रवा
 डुतीं दुत्वा भयापगमे पुनर्यजेत् ॥ ॥ सत्विजो मं वोच्चारण
 काले उपो शुभ्रभूतिवाचः स्थानानां श्रेष्ठे उदाजादि स्वरभ्रंषे अक्षर
 पदमात्राभ्रंषे चाभिर्गुणैरिति स्क्रवाडुतिं जुहुयात् ॥ ॥
 होतृहीनः स्वरोदो मिंदादिगणः प्रायश्चित्तं ॥ ॥ यजमानस्य या
 जमानोच्चारणा काले स्वरादिभ्रंषे चाभिर्गुणैरिति स्क्रवाडुतिः प्रा
 यश्चित्तं ॥ ॥ सर्वत्रैवमत्र कर्तव्यमित्यनात्ता तप्रायश्चित्ते पुजना
 तातं पुरुषसंमित इति स्क्रवाडुती जुहुयात् ॥ ॥ सर्वत्रेधादीनां सं
 भाषणो प्रजादीनां मंगानां वन्यूनकरणे वचनादृते व + कर्हि रा +
 धने च यस्यावचेति स्क्रवाडुती जुहुयात् ॥ ॥ ॥ ॥

अनंतदेवप्रायश्चित्तं चंद्रसूर्ययोर्ग्रहणे एकमेव प्रायः यथा ॥ उदयं ० उदुत्वं ० चित्रं दे
 वानामिति आज्याहुतिं यज्जुहुयात् ॥
 भाषिप्रायश्चित्तेषु चंद्रसूर्ययोर्ग्रहणे मित्रं प्रायश्चित्तं यथा चंद्रग्रहे नवीनवो ० य
 मादिसा ० १ चंद्रसूर्ययोर्ग्रहणे मित्रं प्रायश्चित्तं यथा चंद्रग्रहे नवीनवो ० य
 मिति ० सूर्या योति सागः इत्याहुति इयं

(2)

अथ प्रायश्चित्तप्रदीपोक्ता निकायकारणशामाश्रितं
नि०॥

१९ सर्वत्र हविषि स्तुं नेभिर्नेभगेनष्टेक्षयेविषयसिउत्सेकेउनेअति
त्तेवायन्मआत्मनः पुनरग्निरितिदेस्ववाहुतीनुक्यात्॥
सर्वत्र स्तुं दनोदौतत्रतत्रोक्तप्रायश्चित्तस्यानेन समुच्चयः।
पुरोक्तप्रजायादाज्यस्तुं दनेयजमानः संत्वांसि चामीतिस्तुं
नमनुमंत्रयते॥ अथ यन्मपतये स्वाहेत्यादिनास्तुं नमनुमंत्रय
न्मआत्मनः पुनरग्निरितिदेस्ववाहुतीनुक्यास्तुं न शेषेण प्रचरेत्॥
दर्शपूर्णमासादिपुहविष्यं नेभुविततेषु सर्वत्रानादिष्टप्रायश्चित्तेषु
व्यस्तसमस्तव्याहनीनुक्यात्॥

२३ अथ मिंदादिगणः यन्मआत्मनः पुनरग्निरितिदेव्यस्तसमस्तव्या
हतयश्चेतिस्त्रः प्रणवः यन्मिदं हतिस्त्रः तंतुमतीतिस्त्रो च नि
र्मनो ज्योतिर्महाव्याहतयश्चेतिस्त्रः सप्तते अने प्रजापतेर्नोदिति ए
कविंशतिर्मन्त्रैर्मिंदादिगणः॥

अथ प्राजापत्यगणः प्रजापतये स्वाहा० हिरण्यगर्भाय स्वाहा० भृ
गुणोपतये स्वाहा० अगिरसापतये स्वाहा० महाव्याहतयश्चेतिस्त्रः
व्याहतयश्चेतिस्त्रः॥ एवं द्वादशमंत्रात्मको गणः॥
षावी प्रायश्चित्तादिप्रायश्चित्तग्रंथेषु स्तुं न प्रायश्चित्तं॥ स्तुं च
द्रव्यमभिष्टोत॥ देवाज्जनमग्नयस्तस्य मांशीरवतु
वर्धतां भूरतिष्ठते न मुच्यतु यत्तोयस्तपतिमहसः॥ भूपत
ये स्वाहा भुवनपतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहा॥ यस्तस्य
त्वा प्रमयो मया भिमया प्रतिमया॥ द्रष्टृश्वस्तुं द्रव्यं
मोक्षं नुष्ठु निमुच्योनि मनुयश्चैवः॥ तृतीयं योनिमनुसं
चरंतं द्रष्टुं नुहोम्यनुसप्त होत्राः॥ इत्यभिष्टोत्सर्वप्राय
श्चित्तं नुह्यात्॥ इदं वाहुतिपरिमिते द्रव्येन न्यनेतु स
र्वप्रायश्चित्तमेव॥

(3)

नवान्नेनेत्यर्थः।

आह्वयणेत्यर्थः।

श्रीः॥ अनुकल्पांतरमप्याहमंडनः॥ गृह्ये बोधायने नोक्तानवान्नेऽर्चिसंभवेत्॥ नवान्नभोजनैर्दद्यात्
कुर्याद्वा वैश्वदेविके॥१॥ कृतशेषान्ने न मिश्रस्यान्यान्तस्य भक्षितकृतशेषस्य वमने इकाभागाव
मवनप्रायश्चित्तमेव कार्यं तच्च हिरण्यकेशिवाग्विना भवति तदुक्तं आधानदीपिकायां
इकाभागे भक्षिते तु वमनं वै भवेद्यदि आभिगीभि रिति मंत्रे दशवारं जपेत्तदा॥ स्नानं कृ
त्वामार्जनं न तस्य दोषप्रशङ्कये॥ इदं तु आश्वलायनानां इष्टादौ संभवति वमनो न रंशु
ध्यर्थं स्नानं कृत्वा पुनः आभिगीभि रिति मंत्रेण द्वितीयं स्नानं विधाय तैर्नैव मंत्रेण
मार्जनं कृत्वा तस्यैव मंत्रस्य दशवारं जपः॥ सकृद्वा स्नानं सकृद्वा मार्जनं दशवारं ज
पः॥

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com